

SUN'IY INTELEKT NATIJALARI FUQAROLIK HUQUQI OBYEKTI SIFATIDA

Berdialiyeva Gulnoza Murodjonovna Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy axborot vositalari huquqi fakulteti magistratura talabasi, 2002gulnoza@gmail.com, 91 012-12-22

Annotatsiya: Sun'iy intellektning jamiyatning ko'plab sohalariidagi ahamiyati brogan sari oshib bormoqda, ushbu texnologiyardan foydalanish ish vaqtining tejalishiga, samaradorlikni oshishiga zamin yaratib bermoqda. Ammo ulardan qay tartibda foydalanish, unga bo'lgan munosabat ya'ni uning huquqiy maqomini belgilash, sun'iy intellektdan foydalanish yoki u bajargan ishdan kelib chiqadigan munosabat yuzasidan javobgarlik masalalari ochiqligicha qolmoqda.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, texnologiya, avtopilot, robot, soha, “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi, axborot, infratuzilma, electron hukumat, xorijiy mamlakatlar, tarmoqlar, IT-parklar.

Kirish: Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jadal rivojlanib bormoqda. Mazkur texnologiyalar arzon narxlardagi yuqori samarali hisoblash resurslari ekanligi, ta'lim uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni qamrab olishi hamda sun'iy intellekt mahsulotlari raqobatbardoshlikni mustahkamlab borishi sun'iy intellektni turli sohalarga joriy etilishi uchun asosiy sabablar sifatida ko'rilmogda. Ammo sun'iy intellekt texnologiyalarini ishlab chiqarish, uni ishga tushirish hamda jamiyatning turli tarmoqlarida qo'llash, ulardan foydalanishning asoslari, shartlari va xususiyatlarini tartibga soluvchi huquqiy-me'yoriy hujjatlarning yo'qligi butun dunyo mamlakatlari uchun global muammoga aylanmogda.

Asosiy qism: Sun'iy intellekt texnologiyalarini jamiyatimizning turli sohalariida aholiga yengillik yaratish maqsadida iijadalii joriyii iietishii iivaii iiularniii iimamlakatimizidaii iikengii iiqo'llash,iiii raqamli ii i ima'lumotlardan ii i i foydalanish ii imkoniyatini va ularning yuqori sifatini ta'minlash, ushbu sohada malakali kadrlarni tayyorlash uchun qulay shart-

sharoitlar yaratish maqsadida 05.10.2020 yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079 “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni asosida “Raqamli O'zbekiston – 2030” strategiyasi qabul qilindi. Mazkur strategiya mamlakatni belgilangan davr mobaynida raqamlashtirish, fuqarolarga ko'rsatiladigan xizmatlarni avtomatlashtirish, shuningdek sun'iy intellekt tizimlarini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqilishi uchun ham asos bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari ushbu strategiyaning qabul qilinishi bilan raqamli iqtisodiyotni faol rivojlantirish, barcha tarmoqlar va sohalarda, eng avvalo, davlat boshqaruvi, ta'lim, sog'liqni saqlash va qishloq xo'jaligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, elektron hukumat tizimini takomillashtirish, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalarining mahalliy bozorini yanada rivojlantirish, respublikaning barcha hududlarida

IT-parklarni tashkil etish, shuningdek, sohani malakali kadrlar bilan ta'minlashni ko'zda tutuvchi 220 dan ortiq ustuvor loyihalarni amalga oshirish boshlangan. Shuningdek ushbu qonunchilik hujjatiga muvofiq,

- Raqamli infratuzilma ni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari;
- Elektron hukumatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari;
- Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari;
- Raqamli texnologiyalar milliy bozorini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari;
- Axborot texnologiyalari sohasida ta'lim berish va malaka oshirishning ustuvor yo'nalishlari ham belgilab olingan.

Mazkur texnologiyalar insonning aqliy faoliyati bilan bog'liq bo'lgan imkoniyatlarni, xususan tilni tushunish, o'rganish va o'rgatish, tarjima qilish, ma'lum bir masalani yechish, muhokama qilish va shu kabi qobiliyatlarga ega bo'lgan kompyuter tizimlarini yaratish bilan shug'ullanadi. Sun'iy intellektni aholining katta qismi odamlar kabi gaplasha oladigan, uydagi va ishdagi yumushlarni odamlarning o'rniga bajaradigan robotlarni tasavvur qilishadi. Ammo bu nisbatan kengroq tushuncha hisoblanib, doimiy ravishda ishlatadigan telefon apparatimizdagi dasturlar, masalan yandex perevod hamda google translate kabi lug'atlar, turli o'yin-kulgu ilovalari va boshqalarni sun'iy intellekt texnologiyalariga

aniq bir misol bo‘ladi. Faqatgina mazkur dasturlarning xotirasi kichik bo‘lgan formatda bo‘lib, ular bizga ma‘lum bir yo‘nalishda ehtiyojlarimizni qondirishga ko‘mak bera oladi.

Sun‘iy intellekt texnologiyalaridan foylanish dunyo miqyosida, xususan bizning jamiyatimizning barcha sohalarini qamrab olayotgani sababli uning huquqiy tartibga solinishi uchun quyidagi takliflar ko‘rib chiqilishi zarur:

1. Mamlakatimiz qonunchilik hujjatlarida sun‘iy intellekt tushunchasi, sun‘iy intellekt texnologiyalarini yaratish va ulardan foydalanish natijasida yuzaga keladigan munosabatlarda uning ahamiyati to‘g‘risidagi normalar aks etmagan. Bu esa o‘z navbatida sun‘iy intellektning huquqiy maqomini va undan foydalish doirasini belgilashda turli kolliziyalarni yuzaga keltirishi mumkin.

2. Axborot texnologiyalari rivojlanib borayotgan davrda sun‘iy intellektning hozirgi va kelajakdagi jamiyatda tutadigan o‘rni, huquqiy munosabatlardagi ahamiyatini hisobga olib qator amaliy hamda tashkiliy ishlar ko‘rilishi kerak. Jumladan, xorijiy mamlakatlarning ilg‘or tajribalaridan, ishlab chiqayotgan sun‘iy intellektni rivojlantirish hujjatlaridan kelib chiqib, mamlakatimiz qonunchilik bazasini hozirda loyiha sifatida turgan “Sun‘iy intellektni rivojlantirish – 2030” strategiya bilan to‘ldirish zarur.

3. Sun‘iy intellekt texnologiyalarini yartish va undan foydalanish bilan bog‘liq munosabatlar fuqarolik-huquqiy tartibga solishni takomillashtirishda mavjud qonunchilik bazasini tizimlashtirish va uning qaysi sohada foydalanishiga ko‘ra turdosh qonunchilik bilan moslashtirish ham muhim o‘rin egallaydi.

4. Sun‘iy intellekt texnologiyalarini yaratish va undan foydalanishga oid shartnomalarni yanada mukammallashtirish va aniqlashtirish, shuningdek sun‘iy intellekt tomonidan ishlab chiqariladigan tovarlar, bajariladigan ishlar va xizmatlarda sun‘iy intellektning obyekt yoki subyekt sifatida ko‘rilishi, bundan tashqari uning natijasida kelib chiqadigan zararni kim tomonidan qoplanishi borasida ham aniq huquqiy tizim mavjud emas.

Xulosa: Sun‘iy intellektdan foydalanishda kelib chiqadigan munosabatlarni tartibga solishda, avvalambor, mamlakatimiz qonunchiligiga quyidagi huquqiy elementlar bilan to‘ldirish zarur:

- sun‘iy intellekt tushunchasi va uning o‘ziga xos xususiyatlarini

ko`rib chiqish;

- sun'iy intellektning shakllanishi va uning rivojlanish bosqichlarini o`rganish;
- sun'iy intellektning fuqarolik-huquqiy tartibga solish asoslarini tahlil qilish;
- sun'iy intellektni yaratishga oid hamda sun'iy intellektdan foydalanishga oid shartnomalarning yuridik tavsifini yoritish;
- sun'iy intellektning huquqiy maqomini belgilash muammolari muhokama qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 05.10.2020 yilda PF-6079 “Raqamli O`zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to`g`risida”gi Farmoni;
2. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 17.02.2021 yildagi PQ-4996-sonli “Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to`g`risida”gi Qarori;
3. O`zbekiston Respublikasining 05.10.2020 yilda qabul qilingan “Raqamli O`zbekiston – 2030” strategiyasi.

Research Science and Innovation House

